

PREPORUKA BROJ 99

O STRUČNOM OSPOSOBLJAVANJU I PREOSPOSOBLJAVANJU INVALIDA, 1955. god.

Opća Konferencija Međunarodne organizacije rada,
sazvana u Ženevi od strane Administrativnog savjeta Međunarodnog biroa rada, gdje se i
sastala 01. juna 1955. godine na svom 38-om zasjedanju,
pošto je odlučila da usvoji neke prijedloge koji se odnose na osposobljavanje i
preosposobljavanje invalida, pitanje koje predstavlja četvrtu tačku dnevnog reda zasjedanja;
pošto je odlučila da ovi prijedlozi dobiju formu preporuke,
usvaja danas 22. juna 1955. godine donju preporuku koja će biti nazvana Preporuka o
stručnom osposobljavanju i preosposobljavanju invalida, 1955. godine
smatrajući da su mnogobrojni i razni problemi namijenjeni licima pogođenim
invaliditetom;

smatrajući da je osposobljavanje i preosposobljavanje ovih lica bitno da dođu do
maksimuma svoje fizičke i psihičke sposobnosti kako bi ponovo preuzela socijalnu, profesionalnu
i ekonomsku ulogu koju mogu da igraju;

smatrajući da su mnogobrojni i razni problemi namijenjeni licima pogođenim
invaliditetom, obezbjeđuje korištenje izvora radne snage, važno da se razvijaju i obnove radne
sposobnosti invalida, kombinujući u jednom koordiniranom stalnom procesu ljekarske, psiho-
socijalne, vaspitne službe i službe profesionalne orijentacije, stručnog osposobljavanja i
zaposlenja, kao i dokazne kontrole;

Konferencija daje sljedeće preporuke:

I. DEFINICIJA

1. Za ciljeve ove preporuke:

a) izrazi „stručno osposobljavanje i preosposobljavanje“ označavaju fazu stalnog i
koordiniranog procesa osposobljavanja i preosposobljavanja koji se sastoji u stavljanju na
raspolaganje invalidima takvih službi koje bi im pružile i sačuvale jedno odgovarajuće zaposlenje,
a ova sredstva obuhvataju naročito profesionalnu orijentaciju, stručno osposobljavanje i odabrano
zaposlenje;

b) izraz „invalid“ označava svako lice čiji su izgledi da dobije i da zadrži odgovarajuće
zaposlenje stalno umanjeni radi smanjenja njegovih fizičkih i psihičkih sposobnosti.

II. POLJE PRIMJENE STRUČNOG OSPOSOBLJAVANJA I PREOSPOSOBLJAVANJA

2. Sredstva stručnog osposobljavanja i preosposobljavanja trebalo bi staviti na raspolaganje
svakom invalidu bez obzira na porijeklo i prirodu njegovog invaliditeta i bez obzira na njegove
godine starosti, pod uslovom da se on osposobi iz razloga da će dobiti i zadržati jedno takvo
zaposlenje.

III. PRINCIPI I METODE KOJE SE ODOSE NA PROFESIONALNU ORIJENTACIJU, STRUČNO OSPOSOBLJAVANJE I ZAPOSLENJE INVALIDA

3. Sve potrebne i moguće mjere trebalo bi da budu preduzete kako bi se stvorile i razvile specijalizovane službe profesionalne orijentacije u korist invalida koji trebaju pomoć, kako bi mogli da izaberu ili promijene struku.

4. Metode koje se upotrebljavaju u pogledu profesionalne orijentacije trebalo bi obuhvatiti onoliko koliko to dozvoljavaju nacionalni uslovi i prema individualnim slučajevima:

- a) razgovor sa savjetnikom za orijentaciju;
- b) ispitivanje profesionalne prošlosti;
- c) ispitivanje školskog izvještaja ili bilo kojeg drugog dokumenta koji svjedoči o dobijenoj općoj ili profesionalnoj spremi;
- d) ljekarski pregled u svrhe profesionalne orijentacije;
- e) primjenu testova o odgovarajućem kapacitetu i sposobnosti i, ako je to oportuno, drugih psiholoških testova;
- f) ispitivanje ličnog i porodičnog stanja zainteresiranog;
- g) određivanje sposobnosti i razvoja kapaciteta prema iskustvima ili odgovarajućim praktičnim pokusima ili sličnim sredstvima;
- h) stručni tehnički ispit, usmeni ili drugi, uvijek kad to bude izgledalo potrebno;
- i) određivanje fizičke sposobnosti zainteresiranog u odnosu na zahtjeve raznih profesija i procjenu mogućnosti povišenja ovih sposobnosti;
- j) dostavu obavještenja u vezi sa mogućnostima zaposlenja i osposobljavanja, imajući u vidu stručne kvalifikacije, fizičke i druge sposobnosti, naklonosti i iskustva zainteresiranog, kao i potrebe tržišta zaposlenja.

5. Principi, mjere i metodi stručnog osposobljavanja koji se primjenjuju uopće za osposobljavanje zdravih lica trebalo bi primijeniti na invalide onoliko koliko to dozvoljavaju ljekarski i pedagoški uslovi.

6. (1) Stručno osposobljavanje invalida trebalo bi, koliko je moguće, da omogući zainteresiranim licima da vrše ekonomsku aktivnost u kojoj će moći da koriste svoja stručna znanja ili sposobnosti, vodeći pri tome računa o perspektivama zaposlenja.

(2) U tom cilju ovo osposobljavanje trebalo bi da bude:

- a) koordinirano sa jednim izbornim zaposlenjem koje se prema ljekarskom mišljenju vrši na poslovima gdje invalidnost najmanje utiče na izvršenje rada ili kojem ona ne bi nanosila štetu;
- b) dato, svaki put kad je to moguće ili kad odgovara, u onoj struci ili srodnoj koju je invalid obavljao ranije;
- c) osposobljavanje bi trebalo da se nastavi sve dok invalid ne bude sposoban da normalno radi u uslovima jednakim sa zdravim radnicima, ako je sposoban da to radi.

7. Invalidi bi trebalo, onoliko koliko je moguće, da dobiju stručnu spremu pod istim uslovima kao zdravi radnici i s njima zajedno.

8. (1) Naročita sredstva bi trebalo da budu stvorena i razvijena za stručno osposobljavanje invalida koji, radi prirode i ozbiljnosti ovog invaliditeta, ne mogu da se osposobljavaju skupa sa zdravim radnicima.

(2) U svim slučajevima gdje je to moguće, u ova sredstva bi trebalo između ostalog uključiti:

- a) škole i centre za osposobljavanje, uključivši internate;
- b) specijalne kratke i duge kurseve obzirom na osposobljavanje za određene zanate;
- c) kurseve usavršavanja za invalide.

9. Trebalo bi preduzeti mjere da se podstaknu poslodavci da obezbijede stručno osposobljavanje invalida; ove mjere bi trebalo da obuhvate, prema prilikama, finansijsku, tehničku, ljekarsku ili stručnu pomoć.

10. (1) Trebalo bi da budu preduzete mjere za primjenu naročitih odredaba u pogledu zaposlenja invalida.

(2) ovim odredbama trebalo bi da se obezbijede zadovoljavajuća zaposlenja pribjegavanjem sljedećim mjerama:

- a) regrutovanje, ako je potrebno, njihovih fizičkih i stručnih sposobnosti;
- b) vođenje evidencije o njihovim kvalifikacijama i njihovim prethodnim zanatima, kao i njihovim naklonostima;
- c) razgovor u cilju zaposlenja;
- d) određivanje, ako je potrebno, njihovih fizičkih i stručnih sposobnosti;
- f) ako je potrebno stupanje u kontakt sa poslodavcima da bi im se izložile stručne sposobnosti invalida i da bi im se omogućilo zaposlenje;
- g) pomoć kojom bi se omogućilo invalidima da koriste službe orijentacije ili stručnog osposobljavanja i sve ostale ljekarske ili socijalne službe koje bi im mogle biti potrebne.

11. Kontrolne mjere trebalo bi da budu preduzete da se:

- a) provjeri da li je zaposlenje na nekom radu ili pribjegavanju mogućnostima osposobljavanja ili stručne readaptacije bilo zadovoljavajuće i da se ocijeni važnost principa i metoda na kojima počivaju stručni savjeti;
- b) da se u svoj mogućoj mjeri ukinu zapreke koje bi mogle spriječiti invalide da se prilagode na zadovoljavajući način svom radu.

IV. ORGANIZACIJA ADMINISTRACIJE

12. Službe profesionalne adaptacije i readaptacije trebalo bi da organizuje i razvija nadležna vlast ili vlasti u formi stalnog i koordiniranog programa i, koliko je moguće, trebalo bi koristiti postojeće službe izbora zanimanja, stručnog osposobljavanja i zaposlenja.

13. Nadležna vlast ili vlasti trebalo bi da paze da dovoljno i stvarno kvalifikovano osoblje bude raspoloživo da se bavi adaptacijom i readaptacijom invalida i da kontroliše rezultate.

14. Razvoj službi za stručnu adaptaciju i readaptaciju trebalo bi u svakom slučaju da ide uporedo sa razvojem općih službi za stručno usmjeravanje, stručno osposobljavanje i zaposlenje.

15. Razvoj službi profesionalne adaptacije i readaptacije trebalo bi da bude organiziran i razvijen tako da pruži invalidima mogućnost da se pripreme za vršenje profesije za svoj vlastiti račun u bilo kojoj privrednoj grani, kao i da prihvate ovu profesiju i da je sačuvaju.

16. Administrativna odgovornost u pogledu opće organizacije i razvoja službi za profesionalnu adaptaciju i readaptaciju treba da bude:

- a) povjerena bilo jednoj samoj vlasti;
- b) bilo da se preuzme zajednički od strane vlasti koje treba da ispune razne zadatke predviđene programom, a jedna od ovih vlasti treba naročito da obezbijedi koordinaciju.

17. (1) Nadležna vlast ili vlasti trebalo bi da preduzmu sve potrebne i odgovarajuće mjere da se obezbijedi saradnja i koordinacija između javnih i privatnih ustanova koje se bave profesionalnom readaptacijom.

(2) U ove mjere trebalo bi uključiti, prema prilikama:

- a) određivanje nadležnosti i obaveza javnih i privatnih ustanova;
- b) davanje finansijske pomoći privatnim ustanovama na kojima je stvarni zadatak profesionalne adaptacije i readaptacije;
- c) davanje tehničkih savjeta privatnim ustanovama.

18. (1) Službe profesionalne adaptacije trebalo bi stvoriti ili razviti u saradnji sa savjetodavnim komisijama koje su obrazovane na nacionalnom i, ako je potrebno, na regionalnom ili lokalnom planu.

(2) U ove komisije trebalo bi, prema slučaju, da uđu:

a) predstavnici vlasti i ustanova direktno zainteresiranih za profesionalnu adaptaciju i readaptaciju;

b) predstavnici organizacija poslodavaca i radnika;

c) naročito kvalifikovana lica radi njihovog znanja o profesionalnoj adaptaciji i readaptaciji invalida i njihovog interesa za ovo pitanje.

d) predstavnici invalidskih organizacija.

(3) Pomenute komisije trebalo bi da daju mišljenje:

a) na nacionalnom planu, o razvoju politike i programa profesionalne adaptacije i readaptacije;

b) na regionalnom i lokalnom planu, o primjeni preduzetih mjera na nacionalnom planu i o koordinaciji regionalnih i lokalnih djelatnosti.

19. (1) Istraživanja koja idu za tim da se ispitaju rezultati koje su postigle službe profesionalne adaptacije i readaptacije invalida i da se poboljšaju pomenute službe, trebalo bi pomoći i podsticati, naročito od strane nadležnih vlasti.

(2) Ova istraživanja trebalo bi da obuhvate opće ili naročito proučavanje o zaposlenju invalida.

(3) Ova istraživanja trebalo bi da sadrže naučne radove o raznoj tehnici i metodama koji igraju neku ulogu u profesionalnoj adaptaciji i readaptaciji.

V. MJERE KOJIMA BI SE POMOGLA INVALIDIMA DA KORISTE SLUŽBE STRUČNE PREKVALIFIKACIJE I OSPOSOBLJAVANJA

20. Trebalo bi preduzeti mjere kako bi invalidi mogli koristiti potpuno sredstva stručnog osposobljavanja i prekvalifikacije stavljene na njihovo raspolaganje i postupiti tako da se jednoj vlasti stavi u zadatak da pomogne lično svakom invalidu da se stručno osposobi ili prekvalifikuje u svoj mogućoj mjeri.

21. Ovim bi mjerama trebalo da se obuhvati:

a) sakupljanje i širenje obavještenja o mogućnostima korištenja službi stručnog osposobljavanja i prekvalifikacije kao i o perspektivama koje ove službe pružaju zainteresiranima;

b) davanje invalidima odgovarajuće i dovoljne finansijske pomoći..

22. (1) Ova finansijska pomoć trebalo bi da bude data u bilo kojem procesu stručnog osposobljavanja i prekvalifikacija; ona bi trebalo da bude takva da pomogne invalidima da se pripreme za efektivno vršenje određenog zanimanja, s obzirom na njihovu umanjenu radnu sposobnost imajući pri tome u vidu ostale slobodne aktivnosti.

(2) Ona bi trebalo da uključi stavljanje na raspolaganje invalidima besplatne službe stručnog osposobljavanja i prekvalifikacije, davanje dodatka za izdržavanje i, ako je potrebno, naknadu za transportne troškove za sve vrijeme stručnog pripremanja, obzirom na odbijanje zaposlenja, davanja pozajmica ili novčano davanje ili potrebnu platu ili opremu kao i davanje proteza i svih drugih aparata koji bi bili potrebni.

23. Invalidima bi trebalo omogućiti da koriste sva sredstva stručnog osposobljavanja i prekvalifikacije ne gubeći pri tom koristi od svih davanja socijalnog osiguranja stečenih na drugi način.

24. Invalidi koji stanuju u krajevima gdje su perspektive zaposlenja ograničene, ili u kojima su sredstva pripreme za rad u jednoj struci skućena, trebalo bi da koriste sve mogućnosti, uključujući davanje stana i hrane, kako bi se mogli pripremiti za zaposlenje i kako bi mogli, ako žele, da se presele u krajeve gdje postoje veće mogućnosti zaposlenja.

25. Nikakva diskriminacija radi njihove invalidnosti ne bi smjela da se vrši protiv invalida, uključivši one koji primaju naknadu za invalidnost, u pogledu plata i drugih uslova rada, ako je njihov rad iste vrijednosti kao i rad zdravih radnika.

VI. SARADNJA IZMEĐU USTANOVA KOJE PRUŽAJU LJEKARSKU NJEGU I USTANOVA ZA STRUĆNO OSPOSOBLJAVANJE I PREKVALIFIKACIJU

26. (1) Trebalo bi da postoji najuža saradnja između ustanova koje imaju zadatak da pruže ljekarsku negu invalidima i ustanova za stručno osposobljavanje i prekvalifikaciju; koordinacija djelatnosti ovih ustanova trebalo bi da bude razvijena do maksimuma.

(2) Svrha ove saradnje i kolaboracije trebalo bi da bude:

a) da se stara da ljekarska nega i, ako je potrebno, davanje odgovarajućih proteza idu za tim da omoguće naknadno zaposlenje zainteresiranih invalida i da razviju njihove mogućnosti zaposlenja;

b) da pomognu identificiranje invalida kojima je potrebno stručno osposobljavanje i prekvalifikacija i osposobljenih da ih koriste;

c) da se stara da se stručno osposobljavanje i prekvalifikacija preduzmu čim prije i u najprikladnijem momentu;

d) da daje ljekarska mišljenja, ako je to potrebno, u svim stadijumima stručnog osposobljavanja i prekvalifikacije;

e) da odredi radnu sposobnost invalida.

27. Svaki put kad je to moguće, pod uslovom datog ljekarskog mišljenja, stručno osposobljavanje i prekvalifikacija bi trebalo da počnu za vrijeme lijećenja.

VII. MJERE KOJE PREDVIĐAJU POVEĆANJE MOGUĆNOSTI ZAPOSLENJA INVALIDA

28. U uskoj saradnji sa organizacijama poslodavaca i radnika trebalo bi preduzeti mjere da se do maksimuma povećaju mogućnosti zaposlenja invalida kako bi im se omogućilo da dobiju i saćuvaju zaposlenje.

29. Ove mjere trebalo bi da poćivaju na sljedećim principima:

a) invalidi bi trebalo da imaju, isto kao i zdrava lica, pravo na zaposlenje za koje su kvalifikovani;

b) invalidi bi trebali da imaju punu pravo da prihvate zaposlenje koje im odgovara kod poslodavca kojega oni izaberu;

c) trebalo bi naroćito istaći sposobnosti i kapacitet za rad zainteresiranih, a ne njihovu invalidnost.

Ova mjera trebalo bi da obuhvati:

a) ispitivanja koja idu za tim da analiziraju i da pokažu radnu sposobnost invalida;

b) stalno i opće širenje podataka koji se odnose na sljedeće taćke:

(I) upoređenje između invalida i zdravih lica koja vrše iste radove u proizvodnji, radnom učinku, učestalosti nesreća i izostancima i stalnosti u zaposlenju;

(II) metode izbora osoblja koje se osnivaju na specifićnim zahtjevima zaposlenja;

(III) metode koje idu za tim da se poboljšaju uslovi u kojima moće da se vrši rad kako bi se invalidima omogućilo zaposlenje, uključujući osposobljavanje i izmjene alata;

c) mjere kojima bi se poslodavac poštedito rastuće odgovornosti u pogledu premija osiguranja za naknadu u slučaju nesreće pri radu i profesionalnih bolesti;

d) mjere kojima bi se podstakli poslodavci da premjeste na odgovarajuća zaposlenja u svojim preduzećima radnike čija se radna sposobnost izmijenila zbog smanjenja njihove fizičke sposobnosti.

31. Kad to dozvole uslovi koji prevladavaju u jednoj zemlji i metode koje se upotrebljavaju, zaposlenja invalida trebalo bi pomoći sljedećim mjerama:

a) da poslodavci zapošljavaju jedan postotak invalida izbjegavajući otpuštanje zdravih radnika;

b) da se stave na raspolaganje invalidima neka posebna zaposlenja;

c) primjena odredaba koje bi dozvolile licima sa ozbiljnim invaliditetima da koriste mogućnost zaposlenja ili dajući prvenstvo u nekim strukama koje se smatraju da odgovaraju njihovim sposobnostima;

d) da se podstiče stvaranje i daju mogućnosti za upravljanje invalidskim zadrugama ili drugim sličnim organizacijama kojima upravljaju invalidi ili da se to vrši u njihovo ime.

VIII. ZAŠTITNO ZAPOSLENJE

32. (1) Nadležna vlast ili vlasti trebalo bi, ako je potrebno, da preduzmu mjere u saradnji sa privatnim zainteresiranim organizacijama kako bi se stvorile i razvile mogućnosti osposobljavanja i zaštićenog zaposlenja za invalide koji ne budu mogli da se suprotstave normalnim uslovima konkurencije na tržištu zaposlenja.

(2) U ove mogućnosti trebalo bi uključiti stvaranje zaštitnih radionica i primjenu naročitih odredaba u korist invalida koji, iz fizičkih razloga, ili radi geografskih poteškoća, ne mogu redovno da odlaze na rad i da se vraćaju s rada.

33. Zaštitne radionice trebalo bi da obezbijede invalidima, pod efikasnim ljekarskim i stručnim nadzorom, ne samo koristan rad koji se nagrađuje, nego i mogućnost stručnog osposobljavanja i napredovanja, a sa prelaženjem na normalno zaposlenje svaki put kad to bude moguće.

34. Bilo bi potrebno da se za invalide koji ne mogu da izlaze iz kuće preduzmu naročite mjere koje se zasnivaju i koje su primjenjene na način da im se efikasnijim ljekarskim i stručnim nadzorom obezbijedi u kući koristan rad koji se nagrađuje (koji se plaća).

35. U onoj mjeri u kojoj su plate i uslovi zaposlenja radnika uopće određeni zakonodavnim putem, sve plate i uslovi zaposlenja trebalo bi da se primjenjuju na invalide koji zauzimaju zaštitno zaposlenje.

IX. NAROČITE MJERE U KORIST DJECE I OMLADINE INVALIDA

36. Službe stručnog osposobljavanja i prekvalifikacije koje su namijenjene djeci i omladini invalidima školskog uzrasta, trebalo bi organizirati i razvijati u školskoj saradnji sa prosvjetnim vlastima i vlasti ili vlastima koje imaju za zadatak stručno osposobljavanje i prekvalifikaciju.

37. Programi nastave trebalo bi da vode računa o naročitim potrebama djece i omladine invalida i o potrebi da im se pruže iste mogućnosti kao zdravoj djeci i omladini za opće i stručno osposobljavanje koje se najbolje prilagođuje njihovom uzrastu, sposobnostima, kapacitetu i naklonostima.

38. Osnovni cilj službe namijenjene djeci i omladini invalidima trebalo bi da bude da se u svoj mogućoj mjeri umanje stručne i psihološke poteškoće koje proističu iz njihove invalidnosti i da im se pruže sve mogućnosti za pripremu za zaposlenje koje najviše odgovara njihovim sposobnostima. Korištenja u cilju ovih sredstava trebalo bi obuhvatiti saradnju, s jedne strane, roditelja ili lica pod čijim su starateljstvom djeca ili omladina invalidi.

39. (1) Nastavu, izbor zanimanja, stručno osposobljavanje, zaposlenje djece i omladine invalida trebalo bi obezbijediti u općem okviru službi namijenjenih zdravoj djeci i invalidima, a treba da se vrše, svaki put kad je to moguće i oportuno pod istim uslovima u kojima ih ovi posljednji koriste i u njihovom društvu.

(2) Trebalo bi donijeti posebne odredbe u korist djece i mladih invalida koji zbog invaliditeta ne mogu da se koriste, pod istim uslovima kao i sposobna djeca i mladići i u njihovoj pratnji, olakšicama predviđenim za ovo posljednje.

(3) U ove mjere trebalo bi uključiti naročito specijalizovano pedagoško osposobljavanje vaspitača.

40. Trebalo bi preduzeti mjere kako bi se obezbijedilo da djeca i omladina kod kojih je ljekarsko ispitivanje otkrilo slabosti ili nedostatke ili bilo koju nesposobnost za zaposlenje:

a) dobiju, čim je to moguće, ljekarsku pomoć koja im je potrebna da se otkloni ili umanju slabost ili nedostatak od kojih pate;

b) da budu podstaknuti na pohađanje škole ili upućeni na zaposlenja koja bi odgovarala njihovim željama i sposobnostima, stavljajući za to mogućnost osposobljavanja na njihovo raspolaganje;

c) koriste finansijsku pomoć ako je potrebno za vrijeme liječenja, nastave i stručnog osposobljavanja.

X. PRIMJENA PRINCIPA STRUČNOG OSPOSOBLJAVANJA I PREKVALIFIKACIJE

42. (1) Službe stručnog osposobljavanja i prekvalifikacije trebalo bi da budu prilagođene zahtjevima i naročitim uslovima svake zemlje i da se razviju postepeno, prema pomenutim zahtjevima i uslovima i prema principima navedenim u ovoj preporuci.

(2) Ovaj postepeni razvoj trebalo bi da ima za glavne ciljeve:

a) da pokaže i razvije stručne osobine invalida;

b) da im u svoj mogućoj mjeri gdje to prilike dozvoljavaju, pruže odgovarajuće mogućnosti zaposlenja;

c) da u pogledu stručnog osposobljavanja ili zaposlenja, ukine svaku diskriminaciju koja bi se zasnivala na invaliditetu;

42. Međunarodni biro rada treba, ako on bude za to pozvan, da pomogne u postepenoj primjeni sredstava stručnog osposobljavanja i prekvalifikacije:

a) davanjem, kad je to moguće, savjetodavne tehničke pomoći;

b) organizovanjem široke međunarodne razmjene iskustava stečenih u svakoj zemlji;

c) svakim drugim oblikom međunarodne saradnje koji može da olakša ustanovljenje i primjenu mjera u skladu sa zahtjevima i uslovima raznih zemalja, podrazumijevajući tu i osposobljavanje potrebnog osoblja.

Prethodni tekst je autentičan tekst preporuke propisno usvojene od strane Opće konferencije Međunarodne organizacije rada na njenom 38-om zasjedanju koje je održano u Ženevi i koje je završeno 23. juna 1955. godine.